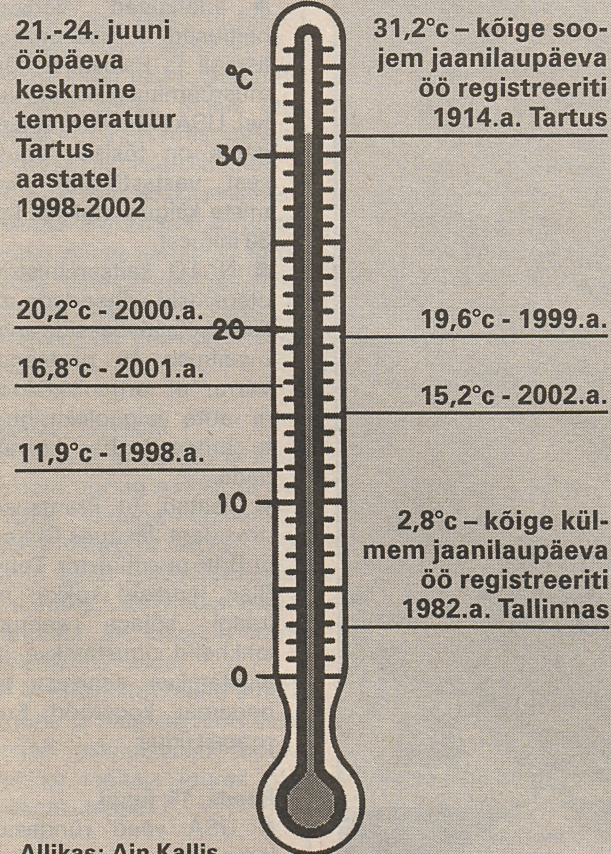
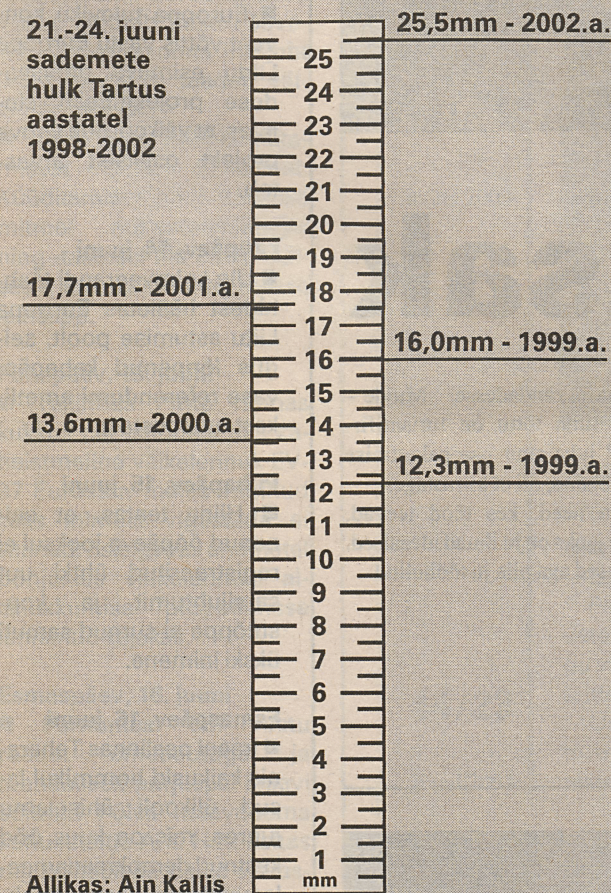

temperatuurid

Allikas: Ain Kallis

sademed

Allikas: Ain Kallis

esmamulje

Ain Kallis on hea keelega osav sõnaseadja, kelle ilmajuttu alati mõnus kuulata ja lugeda. Kuid mees teab, mida mees räägib. Ehk: muidu targa inimese ja teadlasena seda enam ta avalikku soolapuhumist (loe: oraste pealt ilmaennustust) ette ei võta. Pinni palju tahad.

ennustusnurk

Kas jaanipühad on päikesepaistelised ja kuivad? Tahaks kangesti loota, kuid ei usu. Peaks kõisima Tallinna kolleegidelt.
Millal oleks päikese ja sooja mõttes sel suvel kõige kasulikum puhata? Usun, et juulis, sest siis on mul puhkus.

Tammerilt: Ka mina ei ennusta midagi stiilis linnud s.tuvad madalalt, homme vist sajab. Jälgige ilmataateid ja lugege Teataja 27. lehekülge.

Enno Tammer pinnib ilmatõde Ain Kalliselt

Kui soe suvi tuleb, kui suvi üldse tuleb

Millest enne pikki pühi ikka rääkida. Ilmast, ikka ilmast. Ja kõigepealt kas annab midagi, – taevamärkide, kogemuste, pikaajalise statistika, seapõrna või ma ei tea mis asjanduse abil –, ka ette ennustada? Tasub pühade ajal nina üldse toast välja pista?

Ilm on nagu valitsus, alati kõiges süüdi, nii vist ütles Jerome K. Jerome. Või eks me kõik mäleta, et suurel Nõukogude Liidul oli omal ajal viis vaenlast: neli aastaaega ning rahvusvaheline imperialism. Riigikord küll vahetus, aga neli esimest vaenlast on alles.

Ilmaennustajad ehk sünoptikud on nagu luurajad, kes peavad ette nägema, millisest suunast ja kui suurte jõududega vaenlane ründab. Täpselt samuti kui sõjaväelure, kannavad nad vastutust, kui midagi juhtub: lennuõnnetus ootamatu ilmu muutuse tõttu jms.

Kuigi, jah, kunagi väitis Mihkel Mut, et poliitikud on nagu sünoptikud: räägivad vaid, kuid ei vastuta oma sõnade eest.

Mõistan, et te ei sõanda otse öelda, mis ilm meid pühade ajal ootab. Ent samas kujutan, kuidas laupäevastes lehtedes igasugu "ilmataargad" kipuvad ilmast midagi ütleva. Keda neist uskuda, keda mitte? Ehk: kui tõsiselt sedalaadi ennustamist – seapõrnaalt või stiilis et linnud s...vad madalalt, küllap kisub sajuks - üldse saab võtta? Või on see rohkem selline ajaviitenurk? Et huvitav lugeda, aga ei maksa tõsiselt võtta kellegi ettekuulutus jaanipäeva ilmast või suveilmast üldse.

Professionaalsete prognooside täitumise statistika näitab küll, et viimasel ajal lähevad ennustused nelja kuni viie päeva peale talle, nii nagu kümme aastat tagasi kahe päeva kohta. Nii et edasiminek on

ilmne, seltsimehed, nagu hiljuti öelda tavatseti.

Omaette ooper on pikaajalised prognoosid. Need õnnestuvad paremini maades, mis on merest kaugel, näiteks Siberis, Mongoolias, Sahara kõrbes.

Professionaalsete sünoptikud jäätavad kuuprognoosid hea meelega tegemata, teades, kuivõrd paljudest mõjuritest sõltub see pagana ilma kujunemine meie kändis. Sõnaga "pagana" tuli kogemata üle huulte. Ja sedagi kehvade ilmade mõjul, sest nina tilgub. Eelmine laupäev tuli ju vihmu üsnä ootamatult kaela ning lisaks tõmbas tuul kerest läbi. Nii et olen ka veidi ilma ohver.

Saab siis ilmaennustusi tõsiselt võtta või ei?

Usun, et siinkohal oleks hea tsiteerida 1862. aasta ajalehes "Times" ilmunud kuldset lauset: "Kui kaugele ka ei areneks teadus, siiski ei riskeeriks ükski usaldusväärne teadlane, kellele on kallid ta hea nimi, ennustada ilma". See on Andres Tarandi tõlge, muide.

Pikaajalised ennustusi julgevad avaldada vaid nn ilmatargad. Arvan, et Eestis on neid riigi pindala kohta rehkendatult silmapaistvalt palju. Mujal maailmas, olen uurinud, tundub amatöör-sünoptikuid vähem olevat. Seal on see-eest sadu, mõnel pool koguni tuhandeid, kes teevad aastakümneid päevast-päeva ilmamõõtmisi.

Vastavad mõttumised saadetakse hiljem ilmakeskustesse ja neist võib rohkem tulu olla kui amatöör-sünoptikute sõnumitest. Et mida uskuda? Ütleks, et prognoosid lähema aja kohta lähevad kaunis sageli ka nii öelda enam-vähem. Paari kuu peale aga on säärane tegevus küll väga kahtlane, seda näitavad kogemused.

Mõned ennustamise viisid, nagu seapõrna järgi, pakuvad

mullegi huvi. Lugesin just hiljuti, et ka ameerika farmerid on kasutanud sarnast "ilmaennustuse meetoodikat".

Kui ilmast, ikka ilmast edasi, siis mida teie vastate neile, kes kuulutavad, et ilm on hukas. Ja need, kes nii kuulutavad, ega neil ju see kuulutus väga vale olegi, pidevalt on mingi jama selle ilmaga, küll on ta liiga kuiv ja põuane, siis liiga külm.

Vastan lihtsalt. Kaks asja on hukas juba Hammurabi aegadest: ilm ja noorus.

No minu meelest kevad, eelkõige mai ja varasuvi ehk senine juuni ilmselt on ka andnud piisavalt ainet teemal – ilm on hukas. Ei õiget kevadet, ei õige suve algust. Kui miski sõna selle aasta kevadet ja varasuve sobiks iseloomustama, siis – heitlik. Või on see teie jaoks tavaline? Ja kui see on tavaline, mis siis oleks ebatavaline?

Ilmaga rahul olevat vaid moslemid, neile on kõik hea, mis Allah saadab. Paljud siinsed elanikud polnud rahul möödunud talvga: kellele liig külm, kellele palju lund, kelle jaoks tuli ta liiga vara, teise tarvis kadus kiirelt.

Kevade suhtes on arvamused ühtlasemad – niru, jahe, vihmane. Sama käib ka suve alguse kohta. Rannahooaeg kestab juba kuu aega, aga mis aga puudub, on soe vesi.

Möödunud aastal võis juba juuni algul järvedes ujuda, nüüd tunnevad end hästi randades vaid talisuplejad. Jaanipäev käega katsuda, järvedes vaid 15–17 kraadine vesi. Parasjagu jube tõesti.

Agasäärane heitlik tõesti ongi meie kandi kliima. Ebatavaline oleks hoopis, kui aastast aastasse korduksid vihmad nagu 1998. aastal või pöud ja päikesepaiste kui seda juhtus möödunud, sivi-

jate meelest unelmate aastal.

Kuidas te üldse endas näiteks suudate eristada kaht poolt. Et üks pool on see, kes teeb tööd ja jälgib nii öelda kiretu statistikuna kõike ilmaga seonduvat. Teine pool aga peaks ju olema lihtsureliku pool, kes samamoodi ehk pikast talvest väsinud nagu kõik inimesed.

Ja pikast talvest väsinud inimesed tahaks praegu päikest ja sooja ning pikalt. Kas lihtsurelik teie ei esita sellele teisele poolele pidevat küsimust, kus on päike ja soe? Ning tõepoolest: kus on päike ja soe?

Poliitikut ütleks selle koha peal, see on hea küsimus ja viitaks, et ma juba nagu vastasin.

Tõepoolest on klimatoloog sageli lõhestunud isiksus. Midagi ei ole teha, peab teisi, näiteks koduseid lohutama: rahu, ilm on juba kord selline, paari päeva pärast peaks nagu paremaks minema.

Tegelikult pole see ilm nii hull ühti. Näiteks kümnepäevaku keskmine tuli isegi 0,3 kraadi üle normi, mis siis, et see norm ehk võiksid pörutada näiteks Pakistani: seal on juunis maakera kuumiin paik, keskpäevased kraadid kerkiivad 38°C Allapoole.

Nii et lihtsurelik meis võib küll esitada endale päikese ja sooja kohta küsimusi, kuid soovide-tahmist täitmine on alati nii öelda iseküsimus.

Ei pressi teilt kohe kuidagi selgust päikese ja sooja kohta. Nii ei jää muud üle, kui pakkuda

Tõraveres töötav ilmataedlane Ain Kallis oma tööruumis ehk igapäevaselt ilma vaatlemas. Kallis jälgib maailma ainukese burrometri "näite". Burros on hispaania keeles eesel. Ja burrometer (mitte segi ajada baromeetriga) pidi olema ainulaadne riist tuule suuna ja tugevuse määramiseks

arutluseks üht väidet. Ei tea, kas see on rahvatarkus või tõsiteadus, aga meenub umbes midagi sellist: kui on külm talv, siis tavaliselt kisub ka suvi kiiva, no et on külm ja vihmane ning nii seitse aastat jutti. On sel väitel ka alust?

Neid rahvatarkusi on mitmesuguseid, sageli ka vastandlikke.

Ilmastatistika näitab, et külma talve järel tuleb umbes 80 protsendil juhtudest külmapoolne kevad, suvi peaks aga olema normile lähedane, 55- 65 protsendil juhtudest. Nii et lootust ei pea veel kaotama.

Seitset aastat jutti pole veel ükski aastaag sarnane meil olnud. Kui just jääajal mitte...Teine tähelepanek on, et soojad ja kuivad suved vaheldusid jahedamatega. Aastail 1997, 1999, 2001 ja ka eelmise aasta, 2002, olid soojad suved, vahepealsemad olid jahedamad.

Muide, kui korra veel suvest talve end pöörata, siis kuivõrd võib üldse rääkida, et möödunud talv oma paraja pakasega oli mingi erakordne talv? Või pigem olid erakordsed need talved, kui sula/lõrts/plusskraadid ning ei pakast ega lund?

Möödunud talv oli üks õige Eestimaa talv. Ainult see hakkas veidi vara pihta. Temperatuurte vaadeldes polnud aga talves midagi väga pörutavat. November kuni jaanuar olid külmemad keskmis-

sest näitajast, veebruar-märts juba soojemad.

Viimase poolsajandi kliimaandmeid sirvides selgub, et talvisemate kuude (november – märts) keskmise õhutemperatuuriga (-4,2°) ei pääse möödunud talv esimese tosinagi hulka.

Talve selge pluss: isegi lund jätkus kõigiks suusamara-tonideks. Märts aga peabki soe olema ehk Hando Runneli tähelepaneku kohaselt: talv lõpeb siis/ kui algab märts/ ja rahvas kõnnib/plärts ja plärts!

Nii et eestlane lihtsalt unustas tõelise talve olemasolu, nagu sellegi, et elame põhjamaal. Kuigi ka teadlased on rääkinud ju talve ja lume kadumisest.

Jah, vihmased, palja maaga talved, need on ebatavalisemad. Kuigi tendentsid tõesti kipuvad näitama taolisi, kliima soojenemise ilminguid. Lumi hakkab kaduma üha kiiremini, kevaded saabuvad varem. Läänemere maad olevat ühe uuringu kohaselt ju Euroopa kõige kiiremalt muutuva kliimaga ala.

Tänavune kevad kukkus aga vinduma, sest maa oli kohati meetri jagu külmunud, meri aga pikalt jäävangis.

Võib olla peaks suve ka vaatama teistmoodi pilguga? Ehk: siingi tasuks meenutada, et elame põhjamaal ja põhjamaa suvi on ka täpselt säherdune nagu ta on.

Heitlik, lühike ja päike piilub nagu ise vajalikkus peab. Kuigi vaevalt et see teadmine/lähemine kedagi lohutab.

Diplomaatiliselt: teie küsimustes ka arutluses peitub minu arvates ka vastus ja väike iva.

Kuivõrd üldse on võimalik aastaagu portreerida stiilis, et Eestimaa tavaline suvi, Eestimaa tavaline sügis, talv ja kevad? Kui on, siis milline on Eestimaa tavaline suvi?

Aastaagu on mitmesuguseid: astronoomilisi ja klimatoloogilisi. Astronoomilised aastaajad on teatavasti Päikese näilise liikumise vahemikust, tingitud Maa telje kaldenurgast. Kõvera orbiidi tõttu tiirleb Maa ebahõltsase kiirusega, Päikesele lähemal kihutame kiiremini. Meil põhjapoolkeral on tulemusseks see, et talv on kõige lühem (89 päeva ja 1 tund), suvi aga kõige pikem aastaag (93 päeva ning 14 tundi). See teadmine peaks ju kõigile meeldima.

Klimatoloogilises mõttes on Eesti aga suurriik – niivõrd erinevad on paikkonniti ja ajalisel aastaaegade saabumiskuupäevad. Tavaliselt tuleb kevad Kagu-Eestisse üle nädala varem kui saartele, mõnel aastal kestab kevad või sügis vaid nädalapäevad, enne kui tuleb peale järgmine aastaag.

Kliimaatilise suve alguseks loetakse päeva, kui ööpäevane keskmine õhutemperatuur püsivalt ületab +13°C. Sellest püsiv langemine on aga sügise algus. Keskmiselt algab suvi taolise kriitiumi järgi Võrus 27. mail, Tartus ja Pärnus kolm päeva hiljem, Tallinnas 6. juunil, Viisandil aga 12. juunil. Tänavu tõusis õhusoojus üle 13 kraadi siin Tartumaal 4. jaanikuu päeval, 11. alates on aga jälle käes kevadilmad.

Tavaline suvi peaks Tartu kändis olema taoline: juuni keskmine temperatuur 15,1°, mitte nagu 1999.a. 19,2° või 1962. a. kui oli vaid 12,2°. Keskpäeval tõuseks soojus 20,4 kraadini, õösel langeks keskmiselt 9,8 pügalani. Vihma peaks sadama üheksa päeva 62 mm, päikesest oleks näha 265 tundi.

Juuliku näitajad on muidugi paremad, august peaks keskelt läbi sarnanema juuniga. Ja ongi suvi läbi. Paremini ma suve portreerida ei oska.

Kõige õhukem möllasid nad jube vihmas 1998. aasta juunis: vähemalt 24 korral. Igal aastal on neid märgatud paaril juhul, mõnikord aetakse nende kaela ka tavalise tugeva äikesetormi kahjustused.

Kui puud on hektarite kaupa laiali ühtepidi pikali, siis on tegemist pagi ehk pugiga, tugeva tuulepuhanguga piksepile ajal või ka eel. Puud maas risti-rästi, väändes ja pika kitsa ribana, siis on paika külstanud tuulis-pask.

Kui suvi tuleb ääkseline, peaksimu ikka valmis olema pöörise tekkeks. Kuigi meie tornaadod pole nii võimsad kui Ameerika preeriates, tuleks nendega kohtumisel varjuda näiteks keldrisse, looduses pugeda pöösasse ja selles kinni hoida elu eest.

Suured puud "tõmbavad" välku ligi ning lendavad ka paremini.

Kindlasti olen nüüd palju targem kui enne. Paraku ilma küljustused kuuluvad ka juba tavalise suve juurde? Millal see suvi tuleks trombi külaskäiguks valmis olla? Ja kas üldse saab trombi külaskäiguks valmis olla?

"Elus pole midagi kindlat peale surma ja maksude ning selle, et sinu puhkuse ajal alati sajab, " on öelnud Hagar Hirmus. See tarkus sobib ju iga ilmaga. Isä olen püüdnud käia inglise kõnekäänu järgi: pea püsti, edasi läheb hullumaks.